

EESSÕNA

Hea lugeja!

Selle raamatu esmatrükk jõudis lugejani 2014. aasta sügisel ja seda on tänaseks koos samal aastal ilmunud e-raamatuga müüdud üle 3500 eksemplari. 2018. aasta lõpus ilmus raamatu leedukeelne tõlge pealkirja all „Taip, tamsta seržante!“. 2021. aasta märgib sel põneval teekonnal järgmist verstaposti, raamatu täiendatud ja parandatud kordustruki ilmumist kõigi nende huviliste rõõmuks, kes eelmisest tiraažist osa ei saanud. Miks täiendatud kordustruk ja mille poolest see algsest erineb, sellest juba õige pea, aga kõigepealt raamatu sünniloost ja autoreist.

Oleme mõlemad läbinud ajateenistuse Eesti kaitseväge Tapa väljaõppekeskuses pioneeripataljonis: Timo 11 kuud aastatel 2008–2009 ning Tarvi 8 kuud aastatel 2004–2005. Elu viis meid ühiste ettevõtmiste kaudu kokku 2008. aasta alguses, mil Tarvi õppis Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas ning Timo Tallinna Tehnikakõrgkooli ehitusteaduskonnas. Juhtus nii, et samas noorteorganisatsioonis tegutsedes tutvustas Timo Tarvile ideed kirjutada ajateenistuskogemusest raamat ning ta oli ilma pikema jututa valmis kampa lööma.

Miks kirjutada raamat ajateenistusest? Sest kumbki meist ei teadnud enne teenistusse asumist, mis meid ees ootab – meil puudus igasugune ettekujutus tänapäevasest väljaõppest Eesti kaitseväes. Kuskilt polnud

selle kohta ka eriti lugeda ja sõpru-tuttavaid, kes oleks ajateenistuse ise värskest läbi teinud, leidus vähe. Sellele vaatamata oli meil tekkinud ridamisi ajateenistusega seotud eelarvamusi, mille tekkelugu on meile endalegi hägune. „See on mõttetu ajaraiskamine“ oli neist vast üks levinumaid. Klassivendi, kes ajateenistusse läksid, võis ühe käe sõrmedel kokku lugeda ning isegi spordipoisse näis kimbutavat „kehv tervis“. Samas oli kuskilt kõrvu jäänud, et küsitluste järgi on meil kõrge kaitsetahe. Niisiis mõnevõrra segane, vastuoluline lugu. Mis siis ikkagi paika peab ja mis mitte? Äkki peaks ise sellest kõigest ühe raamatu kirjutama? Endale mälestuseks ja teistele teejuhiks.

Mõeldud, tehtud. Tõsi, ideest teostuseni kulus õige mitu aastat ja kõik ei sujunud sugugi nii ladusalt, kui alul arvatud. Esimene suur töö sai tehtud aastail 2008–2009, kui Timo pidas ajateenistuses olles päevikut ning tegi peaaegu iga päev eluolu kohta käsikirjalisi märkmeid. Kuna me polnud kumbki koolikirjandist tõsisemat kirjatööd teinud ja kokkupuude raamatu kirjastamisega puudus, siis plaanisime märkmete ladusalt loetavaks raamatutekstiks vormimisel kedagi appi paluda. Paraku tulutult. Kaotasime otsimisele õiget n-ö kirjanikku leidmata omajagu aega. 2010. aastal otsustas Tarvi ise kätt proovida. Valmis mõneleheküljeline käsikiri, millele küsisime sõpradelt-tuttavatelt tagasisidet, mispeale tundus, et asjaga kannatab edasi minna. Sellest ajast saati vorpissime vahelduva eduga märkmetest raamatut ja pidasime paralleelselt ka blogi (www.ajateenija.ee). Seda kõike ülikooli lõpetamise, töö, ettevõtluse ja laste saamise kõrvalt. Kokkuvõttes kulus raamatu kirjutamiseks ja kirjastamiseks umbes neli aastat, mille sisse mahtusid nii reservõppekogunemised kui ka plaanist loobumise mõtted. 2014. aastal saime sellegipoolest tähistada raamatu ilmumist ja seda saatnud müügiedu koos üle ootuste positiivse vastukajaga lugejailt. Tagasi vaadates on see olnud üks ütlemata äge ettevõtmine, tuues kaasa põnevaid kohtumisi, kontakte ja unikaalseid kogemusi. Osaliselt kindlasti ka seetõttu, et oleme ise kogu protsessis algusest lõpuni sees olnud, alates ajateenistuskogemusest samas väeosas kuni kirjastamise nüanssideni välja. Ja nagu näha, siis teekond jätkub.

Ent miks me nüüd, seitse aastat hiljem raamatu täiendatud kordustrüki teeme? Esmalt seetõttu, et pärast läbimüüdud tiraazi on meie käest korduvalt küsitud, kas ja millal on plaanis raamatut juurde trükkida. Ühelt poolt on küsijaiks olnud need, kes sooviksid digiraamatu asemel paberkandjat, ja teisalt uued ajateenistusse astujad, kelle jaoks polnud kaitseväge esmatrüki ilmumise ajal veel päevakorral. Sel aastal näiteks astub ajateenistusse umbes 3500 noort, kes tunnevad samuti huvi, mis neid ees ootab. Üha enam on nende seas ka naisi. Meie teada pole midagi samalaadset viimastel aastatel ilmunud ja „Just nii, härra seersant!” annab ka praegu noortele väga hea eelvaate ajateenistusest. Kõik see koos teadmise, et Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseum on valmis raamatu täiendatud kordustrüki ilmumisele õla alla panema, julgustaski plaani ellu viima.

Kuus aastat raamatu ilmumisest, tosin aastat meie ajateenistuskogemusest – mõistetavalt tõstatas see ajaline perspektiiv küsimuse, kuivõrd elu on vahepeal muutunud. Kas ja mil määral on raamat vahepeal oma ajakohasust ja seeläbi väärtust uute ajateenistusse astujate jaoks minetanud? See hüpotees vajas kontrollimist, sest nägime kordustrükil mõtet ainult siis, kui see täidab oma ülesannet. Seadsime endale eesmärgiks niisama juurde tiražeerimise asemel teha midagi paremini ja veenduda, et raamat loob väärtust ka tänaste noorte jaoks. Seepärast ongi tegu täiendatud ja ajakohastatud, mitte lihtsalt kordustrükiga. Aga pandeemia on siingi oma jälje jätnud, sest olime sunnitud kõrvale heitma esialgse idee teha lühiajaliselt mingi osa väljaõppest noortega uuesti kaasa kasvõi kordusõppuse näol. Seevastu usutlesime neid, kes olid värskelt ajateenistusse minemas, juba teenistuses või äsja reservi arvatud, ning tutvusime uuema aja kirjutistega, sh blogidega. Lisaks avanes meil suurepärane võimalus käia maikuu Tapal väljaõppekeskusega tutvumas, mille käigus saime ülihea ülevaate uutest kasarmutest, väljaõppest, ajateenijate elamistingimustest, tehnikast-varustusest, pioneeripataljoni tegemistest ja liitlaste kohalolust. Kõik see koos reservõppekogunemistel osalemisega (viimati 2018. aastal) lubas teha teatud üldistusi.

Mis ikkagi on viimase kümne aasta jooksul muutunud? Nii vastuloline kui see ka pole, siis mõneti nagu kõik ja samas justkui mitte midagi. Kohe kindlasti on muutunud see, mis silmaga nähtav. Tapa sõjaväelinnaku taristu on muljetavaldavalt palju edasi arenenud. Kaitseinvesteeringud on igal sammul näha alates uutest kasarmutest, tehnika- ja laoruumidest, linnakut keskpölgooniga ühendavast rasketehnika- ehk tankiteest kuni tankla, sõiduõppeala, suurima liitlase tarbeks valminud kasarmuhoonete ja perimeetrit selgelt piiritleva tara ning varasemast kolm korda suurema sööklani välja. Uue pioneeripataljoni kasarmu katuselt vaadates tekib tunne, justkui jälgiks mõnd suuremat Euroopa lennujaama. Võrdlus pole võib-olla päris kohane, sest lennukeid siin ei maandu (ehkki meie ajal võis näha helikoptereid kunagise lennuvälja ühest servast teise liikumas), aga kõikvõimalik sagimine linnaku territooriumil, nii tehnika kui isikkoosseisu näol, ja rajatiste mastaapsus meenutab midagi sarnast. Väikesest sõduriküllast on saanud omamoodi linn.

Kahtlemata on väga palju muutunud varustus ja tehnika, eriti just viimane. Meenub, kuidas tankitõrje-granaadiheiturina väljaõpet saades oli peamiseks kokkupuuteks rasketehnikaga paberile trükitud konspekt koos võimaliku vaenlase tankimarkide taktikalise- tehniliste andmete ja mustvalgete fotodega. Praegu saab ajateenija liitlaste kohalolu tõttu oma silmaga näha ja tunnetada kõikvõimalikku rasketehnikat selle elusuuruses, rääkimata siis meie enda kaitseväge soomukitest, jalaväelahingumasinatelt CV9035, pioneeritankidest või muust eritehnikast. See kõik annab väljaõppes praeguse ajateenija jaoks meiega võrreldes täiesti uue dimensiooni, teoreetiline teadmine paberil on piltlikult õeldes asendunud metsaservalt paistva tankitoruga ja kohtumine jalaväelahingumasinaga ei eelda enam kõrgelt arenenud kujutusvõimet. Mõnevõrra vähem, aga muutunud on ka sõduri individuaalvarustus. Varasem roheline välivormi muster on asendunud digilaiguga, vormirõivas on küllap parem ja kvaliteetsem ning uued automaadid R20 Rahe vahetavad vaikselt välja vanemat relvastust. Isiklik varustus on küll muutunud, ent mitte nii silmatorkavalt kui kõik muu. Lisaks on muutunud mõned pisidetailid, millel ei ole teenistuskogemuse mõt-

tes olulist tähtsust, nagu näiteks väljaõppekeskuse ametlik nimetus, noorsõdurite puhul võõrihma kandmisest võõrandumine või hommi-kujooks tossudes (tanksaabaste asemel).

Nüüd aga selle juurde, mis silmaga ei paista. Augustis 2021 möödus 30 aastat Eesti iseseisvuse taastamisest. Toomas Sildami intervjuus Kaitseliidu ülema Riho Ühtegi ja NATO strateegilise kommuni-katsiooni keskuse asedirektori Peeter Taliga (ERRi uudisteportaal, 23.07.2021 „Kindral Ühtegi ja kolonel Tali: suurim oht on meie kaitsetahte murdumine”) käis läbi küsimus seniste kaitseväge juhatajate ja nende käekirja kohta, kus kindral Ühtegi märgib kunagise kaitseväge juhataja Johannes Kerdi kohta: „...Johannese unistus oli, et Eesti Vabariigi ohvitser oleks osa intelligentsi eliidist...” See on vahest suurim mentaalne muutus, mis viimati Tapat küllastades kõlama jäi. Ohvitserkond on tõepoolest üha enam osa intelligent-sist, heas mõttes. Targem, tänapäevasem, omandanud hariduse vabas riigis ja ühtlasi teistsuguse suhtumisega alluvatesse, väljaõppesse jms. Loodetavasti see trend jätkub.

„Ma lihtsalt eelistaksin ka 10 või 15 aasta pärast näha Eesti kaitse-väge sellisena, et kilomeetripikkust jooksu ei peeta veel maratoniks ja tanksaabastes jooksmist kellegi alandamiseks.” (Lõik selle raamatu esmatrükist 2014. aastal, lk 208.) Praegused ajateenijad on sündinud ja kasvanud vabas riigis, oma ajastu vaimust kantud ellusuhtumise ning vaadetega. Nad on tolerantsemad, enesekindlamad, oma vali-kutes vabamad. Öeldakse, et ellu jäävad need, kes suudavad kohane-da. Kaitsevägi on seda suutnud, ehkki mingis mõttes on asjad koos sellega muutunud pehmemaks. On rida asju, mis panevad imestama. Näiteks see, et teisipäeval teenistusse astunud kutsealune saab juba samal päeval teada anda pühapäevaks planeeritud külastuspäevast, või see, et tal on näppude vahel midagi, millega nii operatiivselt lähi-kondseid teavitada. Tosina aasta tagusesse konteksti poleks sobitu-nud ei see, et selline hüve on juba kindlalt ette teada, ega ka see, et präänik antakse kätte nõnda vara, rääkimata sellest, et nutitelefoni-d polegi ära korjatud ja kapisügavusse hoiule pandud. Nädalavahetu-seks linnaloale saamine on samuti palju iseenesestmõistetavam kui

toona. Voodiralli ega igahommikune tähenärimine habemeajamise kvaliteedi suhtes pole aga enam üldse nii enesestmõistetav. Nagu ka suitsumeeste kätekõverduste tegemine või plankasendis kaasvõitlejate järele ootamine, kui keegi juhtub hilinema.

Omaette küsimus on, et kas leebem, pehmem keskkond on kuidagi halb? Kuidas sellesse suhtuda, kui inimlik kadedus stiilis „neil on meiega võrreldes ikka nii lihtne” kõrvale jätta? Teatud mõttes võib vastuse kokku võtta kaitseväge juhataja Martin Heremi sõnadega, kui ETV saates „Vabariigi vägi“ tuli juttu sellest, kas ajateenija võib habet kanda. „Kui tuleb vastav häiretase, siis läheb habe maha kõigil, tegevväelastel ja ajateenijatel. Aga selle hetkeni, kui see on kellegi enesetunde jaoks oluline, siis ma arvan, et las see habe siis olla. Vaevalt et habemes viikingid olid kehvad sõjamehed...” Ja nii ongi. Iseenda positsioonilt lähtuv, klišeelikult järeltulijaid sildistav „noorus on hukas” on kerge tekkima, ka meil, ent suures plaanis pole sel mõtet. Terve, elujõuline taim eeldabki head kasvukeskkonda. Linnalubade saamise tihedusest märksa olulisem on füüsiline treenitus, mis kuuldavasti kipub nõrgem olema kui eelkäijatel. Aga sama käis ka meie kohta. Lisaks on olulised teatud käelised oskused, mis kipuvad digioskuste kõrval hääbuma. Ratsaväge meil pole, mistap ratsutamisoskus on möödanik, aga kirvest või labidat on vaja endiselt osata käsitseda. Samas kokkupuudet nende tööriistadega on nüüd vähem. Väeosad on muidugi endiselt üsna erinevad nii linnalubade andmise sageduse kui ka teenistusülesannetest tuleneva nõudlikkuse suhtes, mis puudutab füüsilist või vaimset vastupidavust. Tore on kuulda ja näha, et naissoost ajateenijad ei ole enam selline haruldus nagu tosin aastat tagasi. Samavõrd rõõmustav on kuulda „Klassiga ajateenistusse” programmist, mis võimaldab samas väeosas teenistusse asuda tervel sõpruskonnal korraga.

Lugesime raamatu esmatrüki uuesti risti-põiki ise läbi, kõrvutades seda tänapäevaste kirjeldustega või oma silmaga Tapal nähtuga, ja rõõm on tõdeda, et raamat on ajahambale vastu pidanud. Kõikide tosinkonna aasta jooksul toimunud muudatuste kõrval on meie üllatuseks väga palju seda, mis on ajateenistuskogemuse puhul endiselt säi-

linud, kogemus ise paistab oma olemuselt ikka sama. Kõik need sise-
mised heitlused ja dilemmad seoses teenistusse minemisega, psüühika,
psühholoogia ja grupidünaamika, präänikuna mõjuv pääs linnaloale,
„olukord peal” tähendus, lihtne unistus soojast veest ja kuivast asemest,
lahingumõllu müra ja kõrvus kohisev adrenaliin, askeetlik koiku ja
lõputu relvastuse-varustuse hooldus – sügavalt olemuslikus, tunnetus-
likus mõttes on asjad samad. Ajateenistuskohustus pole kuhugi kadu-
nud, reservarmee pole asendunud palgaarmeeaga, teenistuse pikkus on
endiselt kas 8 või 11 kuud, meeldivate ülemuste ja teenistuskaslaste
sekka trehvbab neidki, kellega samasse ruumi ei mahu jne. Seega annab
„Just nii, härra seersant!” ka praegu ajateenistusse astujale väga hea
sissevaate sellesse, mis teda ees ootab. Meile teadaolevalt on endiselt
tegemist kõige ajakohasema ja põhjalikuma ülevaatega uuema aja aja-
teenistuskogemusest ning vahepeal muutunud automaadimargil pole
selles vaates tähtsust. Eraldi küsimus on, millise pitseri jätab tulevaste
ajateenijate kogemusele pandeemia.

Kuna asja tuum on jäänud samaks, siis otsustasime piirduda varem
ilmunud teksti põhjaliku toimetamisega, selmet tervikuna relvastuse
marke nüüdisaegsematega asendada ning seiksid kuidagi tänasest
ajalisest positsioonist vaadelduna ümber kirjutada. Jaana Malingu ja
Karin Kasteheina toimetajatöö abiga on varasem osa saanud lade-
sam ja lugejasõbralikum. Raamatu ajakohastamiseks oleme terviku-
na ümber kirjutanud ka eessõna eelkõige sellest vaatest, mis puudu-
tab muudatusi ajateenistuskogemuses. Lisaks oleme täiesti uudsena
lisanud meie kummagi reservõppekogunemisel osalemist puudutava
osa, mille kohta on laiemalt avaldatud kirjutisi vahest vähemgi kui
teenistuse enda kohta. Kokkuvõttes oleme püüdnud säilitada seda,
mis on esmatrüki puhul hea, ning täiendada seda, mis puudutab
vahepeal toimunud muudatusi. Kes on varasemat väljaannet luge-
nud, neile pakub ehk rohkem huvi õppekogunemiste osa, ja varsti
teenistusse minejatele on raamat siinkohal täiendatud ja ajakohasta-
tud versioonina uuesti kättesaadav.

Enne kui laseme lugeja asja kallale, tahaks siiski veel mõned asjad
ära õiendada. Esiteks: me ei taotle lõplikku tõde. Selles mõttes, et

väeosad, aastakäigud, ülemused, mängureeglid – kõik on erinevad ja muutuvad. Kindlasti on detaile, mis igal pool ei kehti...

Teiseks: isiklik arvamus jäägu iga lugeja enda kujundada. Meie pakume lihtsalt ühte isiklikule kogemusele tuginevat lugu ajateenistusest Eesti kaitseväes. Loodetavasti pole see asjatult üles kiidetud, aga mitte ka selline, mis kõike teenimatult maha teeb.

Kolmandaks: vaatamata sellele, et raamatu sündmused on ladusama loetavuse huvides justkui Timo silme läbi esitatud ja raamatu ülesehitus järgib 11-kuulise teenistuse loogikat, pole see siiski üks ühele ei Timo, Tarvi ega kellegi kolmanda lugu. Siin on mõlema autori juhtumisi ja kogemusi läbisegi, valdavalt isiklikult läbi elatud, mõnel korral ka lihtsalt kaasvõitlejatelt kuulnud. Seega ei saa raamatut üks ühele tõe pähe võtta ning seepärast pole ka ühelgi raamatus esineval tegelaskujul põhjust ennast puudutatuna tunda.

Neljandaks: me pole sõjaväelased ega militaarasjanduse tundjad. Ka kirjastamine on meile võõras. Oleme täiesti tavalised Eesti vabariigi kodanikud, kes teenivad leiba sootuks muudel elualadel, aga kes on ajateenistust läbides täitnud oma kodanikukohustust ning otsustanud oma kogemusi lugejaga jagada. Me ei varja, et suhtume ajateenistusse positiivselt ja taunime ajateenistusest hoidumist, mis samas ei tähenda, et me oleks ise suure vaimustusega teenistusse läinud. Loomulikult oli meilgi muid eelistusi, aga kui isiklik kaotusvalu kõrvale jätta, siis on see ikkagi õige tegu.

Mida tulevastele kutsealustele öelda? Käige ära ja ärge hädaldage. Väärt kogemus, raskustele vaatamata. Tegelikult ka.

Täname kõiki, kes on raamatu valmimisele kaasa aidanud. Esmalt muidugi oma kaasasid, kellega koos veedetava aja arvelt on lugematul hulgal töötunde kulunud (püüame need nüüd korvata) ning kes on pidanud kõikvõimalikesse detailidesse süvenema, meie lõputuid jutustusi kuulama jne. Lisaks muidugi oma peresid, koduseid, lähedasi, kes pikaleveninud valmimisprotsessile vaatamata on meid meie tegemistes toetanud. Samuti lähedasi sõpru, kes on mõnes küsimuses nõu andnud või abiks olnud (Henri Palmar ja üks anonüüm-

seks jääda sooviv sõber, kes ennast kindlasti ise ära tunneb), aga ka neid sõpru-tuttavaid, kelle peal meil on olnud võimalus tulemust testida, sh kordustrukü osas. Eraldi täname Sandra Sauli ja Janno Joosepiti kirjastusest Helios raamatu kirjastamist puudutavate nõuannete eest, Mait Kägot ja Tanel Friedenthali fotode eest, Martin Kiigemaad www.ajateenija.ee blogi püsti panemise tehnilise poole eest, kunagist klassijuhatajat Tõnu Lemberit kirjastusest Canopus ja head perekonnasõpra Riina Viidingut õigete teeradade kättenäitamise eest, toimetaja Mari Tuulingut esmatrukü ning Jaana Malingut ja Karin Kasteheina täiendatud kordustrukü toimetamise eest (kõik nad on meid mitmest kuristikust mööda juhatanud, igaüks ise etapis) ning Riho Muugat, kes hoolitses raamatu visuaalse poole eest. Kindlasti täname ka kooliaegseid kirjandusõpetajaid Heily Soosaart, Jaanus Vaiksood, Toivo Lindu, tänu kellele võib kirjutamist meeldivaks pidada ja kellele see teos loodetavasti häbi ei tee. Suur-suur tänu neile, kes olid valmis esmatrukü lugema ja sellele oma nime ning näoga tagasisidet andma, teiste seas Martin Heremile, Luukas Kristjan Ilvesele, Aivar Jaeskile, Oleg Kalinkinile, Sirje Kiinile, Leo Kunnasele, Ants Laaneotsale, Mart Laarile, Madis Millingule, Janek Murakale, Urmas Reinsalule, Hannes Võrnole, Lauri Vahtrele, Mati Õunale. Kordustrukü poole pealt täname veel Eesti sõjamuuseumi inimesi, sh Hellar Lille ja Anu Viltropi. Aitäh Tõnis Sõnumile kontaktide eest ja suur-suur tänu veel kord Heigo Lehele, kelle abil saime põhjaliku ülevaate Tapa väljaõppekeskusest *anno domini* 2021, ning Imre Vahtramäele vahetu kogemuse jagamise eest. Raamatu leedukeelse ilmumise puhul tagantjärele tänu veel ka Aivar Jaeskile ja Vox altera kirjastusele ning projekti eestvedajaile Augustinas Žukasele, Ramutis Vilciauskasele ning tõlkija Kristina Bykovienelēle. Lisaks suur-suur aitäh Justas Jurevičiusele nõuannete, kontaktide ja kaasamõtleme eest.

Aitäh Eesti kaitsevāele kustumatute mēlestuste eest ning tervitused endistele rühmakaaslastele ja ülematele pioneeripataljoni päevilt aastail 2004–2005 ja 2008–2009, kellest paljudega oleme õppekogunemistel juba kohtunud ja loodetavasti kohtume edaspidigi.

Aitäh sulle, kes sa oled võtnud vaevaks selle raamatu osta, seda lugeda ja teistelegi soovitada. Kindlasti on see kasulik kingitus neile, kes asuvad aega teenima või kaitsevad tulevikus meie riiki.

Head lugemist!

Reservväelased
kapral Tarvi Tiits
vanemseersant Timo Porval

Tallinn, august 2021

PROLOOG

11. oktoobril 2007. aastal tõi postiljon mulle kirja, millel seisis kurjakuulutav riigiameti tempel. Kiri andis kiretul toonil teada, et olen võitnud 11-kuulise tasuta tuusiku Lääne-Virumaa tõmbekeskusesse Tapale. Peatuspaigaks oli märgitud pioneeripataljon ja reisikorraldajaks Kaitseressursside Amet. Väljasõit pidi olema vähem kui üheksa kuu pärast, 2. juulil 2008.

Sain nagu puuga pähe. Oleksin isegi valimisreklaamist rohkem rõõmu tundnud, mis sest, et ei salli silmaotsaski seda tobedat pahna oma postkastis. Reaalsus andis korraliku obaduse kuklasse.

Ma ei tundnud hirmu, vähemalt mitte ajateenistuse enda ees. Ma ei kartnud, et ma seal hakkama ei saa. Tundsin pigem kahjutunnet kõige selle pärast, millest ma samal ajal ilma jään. Ma ei tahtnud loobuda tsiviilelu magusatest paladest, olla terve aasta eemal oma naisest, sõpradest ja lähedastest, loobuda vähemalt ajutiselt äriprojekti arendamisest ja õpingutest ning paljust muust, mis elu elamisväärseks teeb. Ja seda kõike mille nimel? Mille pagana pärast? Selleks et kalpsata täies lahingvarustuses mööda metsa nagu noor põder? Kas saab olla midagi veel nõmedamat? Mul on muudki teha! Metsas jooksku need, kes ise tahavad!

Sõbrad-tuttavad, kel ajateenistuses käidud, olid pajatanud lugusid selle mõttetusest ja kinnitanud mu eelarvamusi. Sama olid teinud need, kes polnud sõjaväge uneski näinud. Miks ma oleksin pidanud nende sõnades kahtlema? Vaevalt oleks keegi suutnud tollal minu hoiakuid ja meelsust muuta. Tõenäoliselt poleks ma ühtegi ajateenistuse õigustust tol hetkel tõsiselt võtnud. Mõneti on see kummaline. Koolis käimisele kulutab inimene suure osa oma esimestest eluküm-

nenditest, töö käimisele peaaegu terve elu, aga kumbki ei tekita nii suurt vastumeelsust nagu mõni kuu ajateenistust.

Arstliku komisjoni olin läbinud juba gümnaasiumi ajal. Otsus oli tolal selge ja konkreetne: *teenistuseks kõlbulik*. Esialgu ei osanud ma sellest midagi arvata. Hingasin vaid kergendatult, sest arstikabinettides ei toimunudki midagi nii hullu, nagu ma kuulnud olin. Olin arvestanud võimalusega, et pean koos paari-kolmekümne saatusekaaslasega ihualasti rivis seisma, kuni arstitädid (või veel hullem -onud) meie füüsilise – ka selle osa, mis jääb allapoole vööd – üksipulgi üle vaatavad. Ei teagi, kas mul lihtsalt vedas või olidki sellised jutud ainult hirmutamiseks, aga midagi sellist ei pidanud ma läbi elama.

Mida *teenistuseks kõlbulik* minu jaoks tegelikult tähendas, jõudis mulle kohale nüüd, mitu aastat hiljem, kui ajateenistusest päästvad kolm ülikooliaastat olid seljataha jäänud ja ma hoidsin näpu vahel konkreetse kuupäevaga kutset.

Pea häbiga tunnistama, et sealsamas sündis otsus ajateenistusest tervislikel põhjustel eemale jääda. Käisin seega järgmistel kuudel mööda arste ja simuleerisin seljavalu, mis kimbutas mind tegelikult sama vähe nagu ishias või unitõbi. Ma ei tundnud oma käitumise pärast sugugi piinlikkust, sest ajateenistus tähendas ju sisuliselt elu pausile panekut. Pealegi oli sellisest teesklemisest saanud ühiskondlik käitumisharjumus, mida harva keegi vaidlustas. Näitemäng läks läbi – arstid määrasid seljavalu jaoks massaaži ja ravivõimlemise. Jõudsin juba peaaegu isegi uskuma hakata, et mul on seljaga tõsine probleem, kuid loobusin siiski edasisest simuleerimisest, kuna see oleks juba liig olnud. Ajateenistusse minek 2008. aasta juulis oli tõsiasi, millega tuli leppida, meeldis see mulle või mitte. Kui olukorda pole võimalik muuta, tuleb sellega kohaneda.

Umbes neli nädalat enne saatuslikku kuupäeva asusin ettevalmistusi tegema. Lugesin kaitseväeteemalist foorumit ja muud vähest infot, mida ajateenistuse kohta leida oli. Füüsiliselt ma ennast ette ei valmistanud, küll aga tegelesin enese vaimse häälestamisega eemalolekuks kõigest sellest, millest koosneb mu igapäevaelu.

Ühtäkki ei olnud igapäevatoimetused enam olulised, prioriteetidid muutusid ja mul oli piisavalt aega, et keskenduda sugulastele ja sõpradele. Veetsin palju aega nende seltsis ja pidasin mõttes järge juba nähtud inimestest ja neist, keda tahtsin veel enne viimsetpäeva näha. Lugesin läbi kapiserval oma „õiget aega“ oodanud raamatud ja tegin teoks nii mõnegi mõtte, milleks seni polnud aega leidnud. Püüdsin asjad sättida nii, et minu eemaloleku ajal kõik sujuks ja laabuks. Endal oli ka juba tunne, justkui valmistuks millekski fataalseks. Lauluread „Maa ilma lõpus on kohvik, kus kunagi kohtume kõik“ omandasid igatahes nüüd hoopis uue tähenduse.

Tagantjärele ei saa öelda, et see nii dramaatilisena tundunud periood oleks kuidagi ebameeldiv olnud. Sel ajal kui mu lähedased muretseksid mind ees ootava katsumuse pärast, nautisin mina ühte muretu mat etappi oma elus – puudusid ju tähtjad ja kohustused, ootused ja nõudmised.

Kohtumised ise olid täis häid sõnu ja soove, lubadusi hoida ühendust ja anda üksteisele oma tegemistest võimalikult sageli märku. Paljud said nähtud ja paljud jäid nägemata. Mõistsin, et tegusate noorte puhul ei saagi eeldada, et neil on sinu jaoks aega. Liiasi ei adunud peale minu enda ja paari saatusekaaslase olukorra traagikat lõpuni keegi. Tõsi – need, kes on mingi olukorra läbi elanud, teavad isegi, ja need, kes pole, ei mõista seda kunagi lõpuni.

Nädal enne saatuslikku kuupäeva olid kõik kohtumised kohtunud ja asjad korda aetud. Jätsin viimased päevad puhkamiseks ja elu nautimiseks, korraldasin paar pokkeriõhtut, mängisin sõbraga tennist ja käisin saunas ning viimased magusad hetked veetsin oma kalli naisega.

30. juuni hommikul jätsin kaasaga hüvasti ja sõitsin vanematekoju Türile. Valetaksin, kui ütleksin, et mul ei tulnud lahkumishetkel klomp kurku. Teadsin, et lähema kuu jooksul pole mul lootust oma kallimat näha. Kuid pidin loobuma viimasest paarist päevast tema seltsis ja sõitma oma sünnilinna, sest mind oli palutud mu parima sõbra väikevenna ristiisaks. See oli auasi – ristsetest poleks ma saanud eemale jääda.

Päev enne ajateenistusse minemist lasin oma juuksed maha ajada. Juuksur, kelle juures olin käinud juba kooliajast peale, tegi esmalt suured silmad. Veenmaks teda, et ma pole aru kaotanud, kordasin oma soovi ja ütlesin, et pean minema Eesti riiki teenima. See vastus paistis teda rahuldavat. Nulliajamine on justkui omamoodi riitus, nagu rebaste ristimine või midagi sarnast. Miks ajateenistuses peab põetud peaga olema, seda ma tol hetkel ei teadnud. Igatahes said sõbrad minu kulul korralikult naerda, kui neile „enne ja pärast“ pilte näitasin. Hiljem selgus, et oleksin võinud pea paljaks ajada ka pärast väeossa jõudmist.

Juustest vabanenud, seadsin sammud poodi. Hankisin kõike, mida arvasin kasarmus vaja minevat: hügieenitarbeid, viksi, nuustikuid ja muud sellist. Ma ei teadnud, et kõik hädapärane on kohapeal olemas, sest mingit infot selle kohta polnud värskel noorsõdurikandidaadi postkasti jõudnud.

2. juuli varahommik. Päike säras ja oli igati ilus päev ajateenistuse alustamiseks. Astusin pool üheksa Türi-Paide bussile ja sõit kogunemiskohta võis alata. Märkasid, et minusuguseid kiilakaid tuli siit-sealt veel peale.

Tundus, et kaasreisijadki tajusid, kellega tegemist. Tädikeseid naeratasid lahkesti ja pakkusid vaat et kohati sõdurihakatistele istetki.

Kohale jõudnud, oli veel aega üheks jätiseks. Istusin poe ees pingil, nautisin päikest nagu vana kõuts ja maiustasin. Teadsin, et järgmine selline imeline võimalus tuleb mul alles 11 kuu pärast. Võtsin hetkest teadlikult viimast, mõtlemata laigulistele riitele ja seerude rööga-tustele. *Carpe diem.*

Siis sammusin kogunemiskohta, kust mind ja teisi saatusekaaslasid pidi bussi peale pandama ning Tapale saadetama. Saatusekaaslastest avanes üsna kirju pilt. Seal oli tudengeid, isasid, abikaasasid, firma-juhte, ehitajaid, sulisid ja doktorante... pooltel parukad alles, pooltel põetud pead nagu mul. Mõnel paistsid eelmise õhtu hüvastijätupeost käed värisevat – hea meelega oleks neile kahjutundest pudeli ulatanud. Oli nii neid, kes paistsid hirmust kohe-kohe püksi tegevast, kui

ka neid, kes tundsid ennast väga lõbusalt. Üks asi oli kõigil ühtmoodi – kõik olid eesti mehed või vähemalt Eesti vabariigi kodanikud.

Kell 10.05 oli buss ees, et kogu see kirju kamp peale võtta ja neist 11 kuuga mehed teha. Enamik meist oleks tahtnud ilmselt otsa ringi pöörata ja koju tagasi minna, aga pärast ID-kaardi ettenäitamist ja allkirja andmist juhatati meid kõiki ikkagi bussi.

Istusin akna alla. Ei mäletagi, et ükski bussisõit oleks kunagi varem nii palju rahuldust pakkunud. Mitte sellepärast, et tahtsin kohale jõuda. Oh ei. Teadsin lihtsalt, et see sõit on lähema kuu jooksul ilmselt kõige meeldivam asi, mis mul teha õnnestub. Tundsin, kuidas ärevus hakkas vaikselt kasvama ja seda oli järjest raskem varjata. Kindlustunnet andis vaid teadmine, et olen ennast selleks katsumuseks nii hästi, kui oskasin, ette valmistanud. Paraku reisikirjade lugemisest mägironimiseks ei piisa.

0-NÄDAL

SAABUMINE AJATEENISTUSSE

Sõit Tapale kestis mõnikümmend minutit, parajasti nii palju, et sain ennast mõnusalt sisse sättida ja mõtted mujale juhtida. Millisekundiks suutsin vist isegi unustada, kuhu need bussirattad meid viivad. Mõni külmema närviga või lihtsalt haige peaga vend lasi isegi silma looja.

Keerasime Narva maanteelt maha Tapa-Loobu maanteele. Näis, et siin antakse veel valida: tapa või loobu. Oleksin meeleldi viimase valinud, ent see polnud minu teha. Tapa linna sisenemine tekitas reisiseltskonnas elevust. „Nii et see siis ongi see endine ja praegune sõjaväelinnak...“ mõtlesin endamisi. Sellest, et Tapal paiknesid Nõukogude sõjaväe üksused, olin ähmaselt midagi kuulnud. Hiljem olen teada saanud, et NSVLi sõjaväe insenervägede õppeväeosa ehk meie tähenduses nn vana linnak anti Eesti Kaitseministeeriumile üle 1992. aasta augustis. Nn lennuvälja rajamist, millest hiljem korduvalt juttu tuleb, alustasid Nõukogude väed ühes baaside lepingu sõlmimisega 1939. aasta sügisel. „Kultuuripärandit“ oli siin kõikjal näha, paraku enamasti võõra kultuuri oma. Muus osas oli aga esmamulje nagu väikelinnade puhul ikka: väike, rahulik ja veidi räämas. Linna serva pidi kulgeb raudtee, mille tõkkepuude taga meie Sauruste kolonn hiljem tihtilugu ootama pidi. (Veokitena olid meie teenistuse jooksul kasutuses nii Unimogid, MANid kui Saurused. Põhiliselt kasutasime kahte esimest, viimaseid episoodiliselt teenistuse lõpu poole tagalarühmas olles. Unimogi mahtus üks, MANi kaks jagu mehi.)

Linna keskuse moodustasid kohalik kaubamaja ja selle parkimisplats, mille ümber käis tihe sagimine. Sealsamas oli Jakobi kirik ja

ümbritsev park. Pisut eemal Säästumarket ja sibulakujuliste kuplitega õigeusukirik. Kortermajad olid valdavalt nõukogudeaegsed ja koledad – vähe on neid, kes unistavad sellises elamisest. Linnaäärsetel tänavatel oli ridamisi omaaegseid elamuid, kuid need ei meenutanud üldse tänapäevaseid arendusprojekte ja põllukülasid. Pigem ikka selliseid, kus siin-seal aiaaugust klähvimas koer, akna peal uudishimuliku pilguga n-ö päevauudiseid jälgiv vanaema ja maja trepile kogunenud kohalik õlleklubi. Sekka mõni kass, 90. aastate alguses soetatud „väljamaa autu“, puukuur, hulk õunapuid ja aknapealseid potililli. Aga oli ka erandeid – maju ja aedu, kus hoovi peal tõukoer ja kuudi kõrval Mersu. Üksluisuse üle ei saanud kurta.

Minu üllatuseks oli siin kõige muu taustal Eesti kaitseväest üsna vähe märke, kui ehk välja arvata tavatult laiguline seltskond kohalikus bussijaamas. Needki olid relvitud. Olin oma teadmatuses ja rumaluses oodanud midagi muud, vististi kõrvalosatäitja rolli ameerikalikus sõjafilms. Teate ju küll: karjade kaupa hambuni relvastatud ja röökivaid mehi mööda tänavaid marssimas, nende vahel vuravad kuulipildujatega Hummerid, ülelendavate hävitajate müra, telklaagrid, kamp pommikindlaid mehi bazookadega igal tänavanurgal.

Ilmselgelt oli mu ettekujutus tänapäevasest väljaõppekeskusest vilakas, midagi filmilikku seal otse loomulikult polnud. Esimesi tõsi-semaid märke kaitseväest ja muust militaarsest võis tegelikult näha alles linna serval, kus paikneb Kirde kaitseringkonna Tapa linnaku territoorium ning selle juurde kuuluv tehnikapark. Ent sealgi oli kõik üsna rahulik. Pommikindlate geriljade asemel oli seal kamp erariietes äsja saabunud, veidi kohmetu olemisega mehi, kõrvaltvaatajateks muhelevad mundrikandjad. Üsna pea liitusime selle seltskonnaga ka meie. Mõni vabatahtlikult, mõni vabatahtlikult-sunniviisiliselt, mõni vastumeelsust varjamata.

Siit algas 11 kuud „natuke“ teistsugust elu. Ka need noorsandid, kes olid ennast asjaga omast arust korralikult kurssi viinud, ei osanud aimatagi, kui teisiti kõik on. Reisiseltskonna rõõmus tuju haihtus vaikselt õhku ja pead vajusid järjest rohkem norgu. Vabadusega oli selleks korraks jock ja suvine lihagrillimine jäi sedapuhku vahele.

Puhus erakordselt soe ja mõnus suvetuul, just selline, mida tahaksid tunda siis, kui pistad rannas varbad liiva sisse või mängid vollet. Suurel asfaldiplatsil kasarmute ja mundrikandjate keskel polnud suvetuul aga päris see ja mõnusa rannamelu asemel kostis kõrvu „Vassssaaaaak, vassssaaaak, üks, kaks, kolm!“. Mõned ajateenijad olid saabunud päev või paar varem ning harjutasid marssimist. Seda „vasak, vasak, üks, kaks, kolm“ saime edaspidi omalgi nahal tunda. Tülgastumiseni. Sõna otseses mõttes söögi alla ja peale, just nagu mõnes Hollywoodi sõjafilmis.

Minu mereranda uidanud mõttelennu katkestas kohe üks veebel, kes käskis meil karmil häälel ühte viirgu astuda ning oma koti sisu laiali laotada. Pean tunnistama, et see hääl mõjus alguses üsna ehmatavalt, isegi hirmutavalt. Toon, mis hiljem tundus tavaline, näis tol hetkel pigem röökimisena. Tsivilistina kuuled selliseid röögatusi enamasti siis, kui oled kellelegi varba peale astunud või mingi muu sigadusega hakkama saanud. Mõistsin siiski, et tegelikult polnud viga midagi – pidime tõesti lihtsalt viirgu astuma ja oma tavaari laiali laotama.

Põhjus oli lihtne: taheti kontrollida, et ega keegi tarkpea pole keelatud asju kaasa võtnud, näiteks erootilise sisuga ajakirju, narkootikume, alkoholi, relvi... või ka naist, lapsi, vana paadimootorit, pesumasinat. Kui kõik see mees oli oma nodi asfaldile laiali laotanud, avanes üsna lahe vaatepilt. Siin leidis kõikvõimalikke asju, mida eluks vaja. Oli plokkide viisi suitsu – ilmselt suurest hirmust, et mine tea, millal juurde saab –, kilode kaupa magusat, elektroonikat, villaseid sokke tervele jaole, kesisema raamatukogu jagu lugemist, kingaviksi terveks hooajaks, hügieenitarbeid igaks otstarbeks, aga ka nt kitarre jm muusikariistu. Ühel mu hilisemal lahingpaarilisel oli kaasas kolm kahe-liitrist Coca-Colat, mis, nagu hiljem selgus, oli talle eluliselt vajalik. Teise maailmasõja aegu oleks kogu selle padajanniga terve kompanii ära varustanud.

Elukogenud mehena ei paistnud veebel kogu sellest tränist sugugi üllatunud olevat, küllap oli sellist kaupa siia varemgi toodud. Ta käskis ainult meestel suumulgu kinni pidada ja mitte rahmeldada. „Jäi koju naisele ka midagi, millega ta ennast mukkida saab?“ Sellise

küsimuse peale ei osatud muidugi mitte mõhkugi kosta. Suu pandi nende pilkavate kommentaaridega üsna kiirelt ja lõplikult lukku. Hiljem, karastununa, poleks enamik meist vastust võlgu jäänud.

Pärast puistamist liikusime edasi auditooriumisse, kus tegelesime pisut bürokraatiaga. 2005. aastal valminud uued õpperuumid olid igas mõttes eeskujulikud, nii mõnelgi ülikoolil pole sel tasemel auditooriume ette näidata. Spikritest puutumata laudade taga jagati kõigile kätte pioneeripataljoni ja suurtükiväegruppi tutvustav materjal ning tühjade lahtritega paberilehed, mille pidime täitma andmetega perekonnaseisu jms kohta. Oli ka „vaba mikrofoni“ – lahter, kuhu sai kirjutada oma ootustest ajateenistusele jms. Tulevastel autojuhtidel läksid silmad särama, silme ees terendasid C-kategooria load. Mina-gi tundsin huvi juhtimise vastu, nii et avaldasin soovi minna pärast sõduri baaskursuse ehk SBK läbimist edasi nooremallohvitseride kursusele ehk NAKi.

Ankeedid täidetud, vaatasime Tapa väljaõppekeskust tutvustavat filmi. Saime ülevaate üksustest ja eluolust. Mul oli hulganisti sõpru, kes olid enne mind Tapale tuusiku saanud. Kuuldu põhjal olin väeosa juba enne videote nägemist välja valinud, sest pioneeripataljon pidavat olema see koht, kus saab elukogemust täie raha eest. Huvitavat tegemist ja toimetamist pidi olema palju, distsipliin paigas ning asju, mida oma käega katsuda ja näha, omajagu. Kui ma pean veetma siin niikuinii peaaegu aasta oma elust, siis mingu see juba täie ette. Vett ja vilet, et ikka oleks, mida mäletada!

Jäänud oli veel paar olulist toimingut. Puukentsefaliidi vaktsiinistide tegemine ei vääri vast pikemat mainimist, lisaportsjonite määramine aga küll. Saime umbes 45 minutit koridoris passida, enne kui meid üle mõõdeti. 1.90 oli see piir, millest alates anti meestele tavapärasele toiduportsjonile lisa. Ohtu, et pikemad ilma selleta nälga jääks, muidugi polnud. Aga metsas olles kulus mõni rosinapakk või šokolaad lisaks ära küll. Nii juhtuski, et mingil seletamatul põhjusel kippusid tol päeval kõik mõõteriistad valetama. Mitte palju, nii parasjagu, pluss kolm-neli cm.

Allkorrusel anti tulevastele sõduritele valida suurtükiväegrupi ja pioneeripataljoni vahel (Tapal asub ka õhutõrjepataljon, aga tol aastal sinna ei võetud) ning vastavalt sellele sai käe peale kirja kas P või S. Valikuvabadus on ikka üks hea asi küll! Kõige õnnelikumad said lõpuks valida ainult P ja P vahel. Kohad suurtükipataljonis paistsid olema rohkem nõutud. Eriti kippusid sinna vene poisid. Väidetavalt on seal elu kergem ja distsipliin nõrgem. Kas see tõele vastas või miks suurtükke eelistati, sellest pole mul siiani aimugi. Igatahes olid suhtumine ja hoiakud sellised, et omavahel naljatleti selle üle, kas ikka tasub neilt vajadusel kaartuld tellida.

Lõunasöögi ajal sai üks asi kohe selgeks: toidu pärast siin muretsema ei pea. Süüa sai palju ja söök oli maitsev. Lisaportsjon oleks mulle lausa üle jõu käinud ja paistis, et ega pikematelgi meestel sellega kerge polnud. Üliõpilasena oli minu toidulaud igatahes palju kesisem kui kaitseväes ja ka siis ei pidanud ma millestki puudust tundma.

Pärast sööki oli käes varustuse jagamise aeg. Liikusime bussiga lattu ja paarikümne minutiga oli 11 poisile kõik kätte antud, välja arvatud muidugi relv.

Kõht täis ja varustus olemas, jõudsimme kasarmu ette. Siin pidime end järgmised 11 kuud koduselt tundma. Kodusoojuse loomisega oli ametis üks meie tulevastest ülemustest, kes kontrollis ilma pikema sissejuhatusega meie varustuse üle ning korjas liigse elektroonika ja ehted ära. Alles võisid jääda abielusõrmus, kell ning esemed, mis seotud usuga, ei muud. Mobiiliga lubati veel teha viimane kõne lähedastele, kus paluti rõhutada, et oleme kohale jõudnud ning „erakordselt õnnelikud ja rõõmsad“. Muie, mis ülemuse näol oli, kui ta neid juhi-seid jagas, ütles kõik. Nii tema kui ka meie teadsime, et rahulolust ja ülevast meeleolust on asi kaugel.

Meeleolu oli esialgu tõesti üsna sünge. Keegi ei teadnud, mis meid tegelikult ees ootab. Sellises täbaras olukorras oleks ju võinud ennast kogu ülejäänud päeva haletseda, aga see oleks halb valik olnud. Kõige tähtsam oli mõista, et olusid ei saanud muuta. Jäi üle kujundada oma

suhtumist ja hoiakuid selliselt, et kõikide katsumustega toime tulla. Olin otsustanud, et hoian oma tuju võimalikult kõrgel.

Kasarmu ise oli suhteliselt uus kena kahekorruseline madalate aken-dega hoone. Tagasihoidliku ilmega ja pruuni värvi, nagu need kõik. Teistest hoonetest eristusid väljaõppekeskuse territooriumil vaid laatsaret ja kabel. Kõik ülejäänud oli äravahetamiseni sarnane. Sissepääse oli hobuserauda meenutaval ehitisel kaks. Parempoolse kõrval asus saapaviksime koht koos kõige sinna juurde kuuluvaga. Isegi siis, kui seal oleks kogu vastav atribuutika ära korjatud, oleks selgelt näha olnud, millega tegu. Kummagi sissepääsu juures torakas silma saapapesurenn, mis, nagu hiljem selgus, oli ülimalt praktiline ning säästis meid nii mõnigi kord kätekõverduste tegemise vaevast. Vasakpoolse sissepääsu juures oli kasarmu korrapidaja ruum, mille kõrval väike knopkadega teadetetahvel. Seal võis näha, kes ülemustest parasjagu majas on ehk millal võib püksirihma vähe lõdvemaks lasta.

Hoone tiibu ühendas koridor. Ühele korrusele mahtus üsna lähedalt rühma jagu mehi, tervesse tiiba kaks rühma ja kogu hoonesse kogu kompanii. Harilikult olidki mehed paigutatud kasarmusse üksuste kaupa. Tube oli korruse peale kolm–neli, igas kümmekond voodikohta. Peaaegu igal korrusel oli üks korralik klassiruum ja eraldi tuba ülemustele. Lisaks muidugi pesuruumid, riiete kuivatamise ja pesemise koht ning relvaruum.

Tubade ja voodite valimine käis ikka selle alusel, et kes ees, see mees. Sain endale koha akna all ja uksest parasjagu nii kaugel, et sisenev ülemus silmab seda pigem viimase kui esimesena. Seltskond tundus üsna normaalne olevat. Jõudsin selle üle juba hetkeks rõõmustada, kui selgus, et kuna meie tuppa pole sattunud ühtegi vene keelt kõnelevat kutti, siis lüüakse kaardipakk uuesti segamini. Õnneks jäi pärast vahetusi põhituumik samaks ja midagi hullu polnud. Esimese õppetunni sain sellegipoolest kirja. Vanarahvas teadis hästi, millest jutt, kui ütles, et ei maksa enne õhtut hõisata.

Ruumi oli toas esimese hooga küllalt. Keegi kellegi kohal magama ei pidanud. Kokku oli meid seal 11. Iga voodi kõrval oli kõrge, taba-

lukuga varustatud kapp ning ukse kõrval kamba peale üks kirjutuslaud ja tool. Voodi ise vajas harjumist. See oli kitsas ja askeetlik isegi nende jaoks, kes olid harjunud ühekohalises voodis magama. Aga sellegipoolest pole ma magusamat und kui selle poroloonmadratsi peal eales maganud. Jalutsis oli igaühele taburet istumiseks ja elu üle järele mõtlemiseks. Siis ei osanud me veel aimata, et samasse tuppa võib naride abil mahutada kaks korda rohkem mehi ning et hommi-kuti on õhk siis nii paks, et seda saab noaga lõigata.

Üldmulje elamistingimustest oli hea. Tõsi, siin polnud midagi, mis oleks vähegi kodusemat tunnet tekitanud, aga kõik oli vähemalt viks ja viisakas. Puhtus ja kord paistsid paigas olevat.

Kui olime ennast enam-vähem sisse seadnud, oli aeg ennast pöösaks riietada. Harjumatu oli näha kaaslaste laigulistest riietes ringi siiberdamas, mõnda tegelast ei tundnud kohe alguses ära. Mundri kandmise juures oli ridamisi detaile, mis võisid häda ja viletsust kaela tuua. Nööbid ei tohtinud kunagi lahti olla, saapapaelad pidid alati sees olema, müts pidi alati sirgelt peas olema ja hoidku jumal selle eest, et kuskilt mõni pikem niidijupp välja paistis. Vöörihm oli esimese hooga kõige ebamugavam – see pitsitas ja pingestas.

Õhtuse rivistuse ajaks olid kõik korralikult ära püüatud. Nii samusimegi nagu kamp organiseerunud *chibuhua*’sid riviplatsi poole. Kui kõrvaltvaataja oleks see pilt muigama pannud, siis mulle tundus, et paljas pea ja munder oli mehed tõsisemaks muutnud ja selja sirgemaks lükanud. See vähene ülbus, mis veel alles oli, jäi kuskile kasarmu ette maha.

Taktsammu me erinevalt varem saabunutest veel ei osanud. Vantsisime niisama, ehkki rivis ja haneridades. Riviplatsil võtsime sisse määratud koha ja jäime suurte silmadega ootama, mis edasi saab. Kõik üksused üles rivistatud, hakkas väljaõppekeskuse korrapidaja nimesid ette lugema. Äratundmisrõõmu korral pidi selge häälega karjuma: „Mina!“ Muidu tuli lihtsalt suu kinni hoida ja liikumatult seista. Ei midagi üleloomulikku ega kontimurdvat. Ometigi ei saanud me sellega hakkama. Vene poiste „mjiiiiiina“ oli piisav selleks,

et kampa mehi naerutada. Mitte et see oleks nende suhtes halvustav või pahatahtlik olnud – see lihtsalt ajas naerma. Hammustasin kõvasti põske, et naeru tagasi hoida... siis kostis kuskilt kellegi turtsatus ja kogu kamp irvitas jälle sama hooga edasi. Aga kuhu see kõlbab? Karistuseks pidime pärast rivistust 10 minutit vaikselt ja liikumatult seisma. Esimese korraga see muidugi ei õnnestunud. Saime mitu korda otsast peale hakata. Ülemused võtsid samal ajal stopperiga aega, ja oh seda rõõmu, kui keegi pärast seitset minutit ikka kuskil nurgas turtsatas. Kokku saime niimoodi seista vast 25–30 minutit. Kannad löid selle aja peale juba tuld, sest ega seegi polnud ülemustele meeltemööda, kui rivid kordamööda lainetasid. Õpetussõnu ja sõimamist oleks neil muidugi kauemakski jätkunud, aga lõpuks saime tulema.

Kasarmu ette jõudes läks kiireks. Riviplatsil lõbusalt aega veetes olime märkamatult ära kulutanud suurema osa sellest ajast, mis oli mõeldud õhtuseks pesemiseks-kasimiseks. Suitsumeestel jäi õhtune tobi tegemata ja ega keegi ennast kuigi rõõmsalt ei tundnud. 22.00 oli aga kõik see mees voodis pikali ja öörahu võis alata. Päevamuljete jagamiseks polnud kellelgi tuju ja toad olid vaiksed, mis sest, et akna taga oli alles suviselt valge ja und polnud.

Mõtlesin endamisi, et kuidas kurat hommikul kell kuus üles saada, minutiga riidesse panna ja koridori jõuda. Mida võtta, mida jätta, mida esimesena selga tõmmata? Kuidas ma neid asju ka järjekorda ei seadnud, ikkagi tundus see ebareaalne. Olin täiesti veendunud, et tõmban unesegasena trussikud pähe ja seon sokid salliks kaela või teen midagi muud jaburat. Küllap see kõik on ikka mingi nali või mõeldud lihtsalt hirmutamiseks, arvasin.

Täpselt kell kuus kostis koridorist esimene röögatuse: „Äraaatus!!!“ Röögatuste vahele lasti ruuporiga sireeni. Kisa ja kära oli nii palju, et ka kõige kõvema unega vennad ei saanud seda ignoreerida. Või oli kõigil lihtsalt nii suur ärevus sees...

Liigutada tuli kärmelt. Ringutamiseks ega molutamiseks aega polnud, joonelt püsti ja riidesse. Võimalikult palju riideid tuli endale

selga ajada, ülejäänu kaasa võtta. Minutiga pidid kõik koridoris rivis seisma. Pilt oli kirju. Üksikud olid igati valmis ja tipp-topp riides, enamik poole peal, mõni aga alles sokkides ja aluspükstes. Nii palju oli asi juba selge, et keegi polnud midagi üleaurust endale pähe tõmmanud. Saabastes ja püksata mehi samuti polnud. Lihtsad elutarkused, et frentši pole mõtet õhtul lahti nõõpida, vaid see tuleb üle pea selga tõmmata, või et aja kokkuhoiu mõttes kannatab sokid juba paar minutit enne äratust jalga tõmmata, omandasime mõnevõrra hiljem. Meile anti aega ennast kohendada ja 6.05 tuli olla maja ees rivis. Paljude jaoks oli selline äratus sulaselge piin ja nii mõnedki silmapaarid meenutasid hiinlaste omi. Oli neidki, kes olid äkilise äratuse peale silmanähtavalt näost kaamed.

Hommik oli suviselt karge ja mõnus. Selle nautimiseks oleks olnud nõus isegi tsiviilis varakult ärkama. Päike säras ja murumätas oli alles kastest niiske. Hommikvõimlemine algas umbes 15-minutilise jooksupäeva väljaõppekeskuse territooriumil, järgnes teist sama palju võimlemist riviplatsil. See tõmbas nii mõnegi mehe võhmale, start oli üsna äkiline. Jooksmine oli harjumatu, tempo ei pruukinud kõigile sobida ja saapad olid asfaltplatsi arvestades ebamugavad. Samas ei tohtinud keegi maha jääda ja kõrvale hiilimiseks ei antud võimalust isegi siis, kui kellelgi kippus tõepoolest süda pahaks või nägu roheliseks minema. Mulinat ja möla rivis polnud, sest jooksmisega oli niigi tegemist. Kui ei olnud muud, mis häiriks, siis võis selleks olla öö jooksul kogunenud põietäis. Hiljem, kui hommikuste toimetuste juures tekkis juba vilumus, jäi tavaliselt aega ülegi, et vaevast lahti saada. Esimese hommiku kohta see aga ei kehtinud.

Võimlemine riviplatsil ei käinud kellelgi üle jõu, seal said hinge tõmmata ka nõrgemad. Ringutused, sirutused, lisaks loomulikult kätekõverdused söögi alla ja söögi peale. Seejärel sörkjooksuga tagasi kasarmu ette ja isiklik hügieen. Enne hommikusööki kell seitse tuli ennast valmis sättida ja tuba korda seada. Viimane oli vahest raskemgi kui hommikune äratus, sest voodi tegemine oli omaette teadus selgete juhiste-nõuetega. Tekk pidi olema nii sirge ja trimmis, et mõni kergem asi põrganuks sellelt ilmselt õhku

tagasi. Padi pidi olema korralikult klopitud, tagasi keeratud lina serv pidi alati olema sirge ja täpselt nõutud laiusel. Lõppkokkuvõttes võis vähe kogenematumal ja uimasemal vennal kuluda ainuüksi voodi tegemiseks paarkümmend minutit.

Lisaks sellele tuli aga ennast riidesse panna, hambad pesta, habe ära ajada ja kukal puhtaks kratsida. Mõistlik oli pärast võimlemist ka duši all käia, aga seda paljud ei teinud, sest ahmimist ja kiirustamist oli nagunii omajagu. Keegi polnud uue elukorraldusega harjunud. Kui juhtus veel, et vaba kraanikaussi pidi ootama või žilet polnud enam kõige teravam, siis tundus kõigi toimetustega õigeaks ajaks valmis saamine pea võimatu.

Kell seitse olime söökla ees rivis. Mõne minuti saime oodata, kuni meie üksuse kord kätte jõudis. Sööma sammusime otse loomulikult kõik koos, viirgude kaupa. Mingit korralagedust ei tohtinud olla. Nii varajasel ajal hommikust süüa oli alguses üsna harjumatu, erilist isu selleks ajaks veel polnud. Mõnelgi jäi pool pudrukaunist puutumata. Pärast sööki tuli taas söökla ette rivistuda. Kui viimased rivvi jõudsid, ütles rühma vastutav: „Toidu eest...!“ mille peale meie pidime vastama: „... täname!“ Kui 40 võitlejat seda koos ütles, kõlas see päris vägevalt. Kellele me aga pidime oma kombekusega muljet avaldama, pole teada. Igatahes nii tehti ja ei mäleta, et keegi oleks selle kohta pärinud.

Kasarmus tagasi, tuli ennast koridori üles rivistada hommikuseks ülevaatuks. Kes habemeajamisega hommikul toime ei tulnud, sai seda harjutada nii kaua, kui selgeks sai. Selleks et ülejäänud seltskonnal samal ajal igav ei hakkaks või et nad ennast liiga lõbusalt ei tunneks, võis juhtuda, et kaasvõitleja järele tuli oodata toenglamangus. Tõsi küll, mitte alati. Enamasti ikka siis, kui möla ja irvitamine paisus liiga suureks. Ühtlasi kontrolliti üle kõik muu. Kui hommikune habemeajamine on elementaarne, siis see, et iga hommik peaks laskma kellelgi žiletiga oma kukla ja kaela üle tõmmata, oli üsna tavatu. Lahtine niidijupp mundri küljes tõi kaasa kena hulga kätekõverdusi nagu ka lahtine nõõp jms. Reegel oli, et kui näiteks lahtine niidijupp on 5 cm pikk, siis saab selle eest 50 kätekat. Kui selliseid

oli mitu, siis liideti kõik muidugi kokku. Ja ümardamine tehti ikka alati ülespoole. Polnud üldse utoopiline oma paarsada kätekõverdust välja teenida.

Seejärel läks hommikuseks koristuseks. Üle tuli kontrollida ja küürida kogu pesemisala: kraanikausid, peeglid, WCd, duširuumid jne, lisaks muidugi koridor ja toad. Meeskond jagati väiksemateks löögirühmadeks, kõige „õnnelikumad“ said küürida WC-d. Aega anti 10–15 minutit. Kui kõik kombes, pidid võitlejad koridori rivvi võtma ja tulemustest raporteerima. Ülemus kontrollis kõik üle ja kui talle sobis, siis jäeti meid selleks korraks rahule. Selline rutiin sai igapäevaseks ja seda enam oli vaja seda harjutada. Nii kaua, et kõik ikka kenasti lihasmällu sööbiks. Pärast esimest pesemist ei võetud ühtegi ruumi esimese korruga vastu, ka mitte neid, mis olid tõepoolest juba korralikult pestud. (Olgu märgitud, et „pestud“ ja „puhas“ on kaks täiesti ise asja.) Ikka oli kuskil mõni tolmurull, peegli peal üksik veepλεκk vms. Ülemused olid vigade otsimise peale eriti mihklid. Oh vaesed kodused, naised ja lapsed, kui mees kord tagasi kodus on!

Kui kõik kohad olid kolm–neli korda üle käidud, jäi ülemus lõpuks rahule. Või õigem oleks vist öelda, et ta rohkem ei viitsinud. Sest kogu sellele pingutusele vaatamata oli ju kõik ikkagi üldjoontes „paaahassti“. Üldine sõnum oli see, et koristada me ei oska ja hakkama me ei saa. Kõige sellega tuleb meil veel kurja vaeva näha ja lakkamatult harjutada. Aga mis meil seal muud teha oleks olnudki?

Enne lõunat tegime üldfüüsilise testi, mida tuntakse ka NATO testi nimetuse all. See koosneb kolmest osast: kätekõverdused, kõhulihaste harjutused ja 3200 meetri ehk kahe miili jooks. Parima tulemuse saavutamiseks oli vaja joosta alla 11:54, teha kahe minutiga 92 kõhulihaste harjutust ja sama ajaga 82 kätekõverdust. Selline test näitas üsna adekvaatselt, kui palju keegi ennast vormis on hoidnud, arvuti tagant külmikuni liikumisest jäi ilmselgelt väheks. Testi sooritamiseks oli vaja kokku saada vähemalt 190 punkti. Umbes pooled polnud kahetsusväärset külmikust kaugemale liikunud. Mina sain 209 punktiga läbi, aga kergeete killast see test ei olnud. Käisin küll ka enne ajateenistust hommikuti jooksmas, aga kaks miili umbes 16

minutiga tappis päris ära. Võhm oli väljas, keel vestil ja olemine nagu puuhobusel. Muretsema siiski ei pidanud, sest harjutada oli ju aega tervelt 11 kuud.

Pärastlõunase aja veetsime peamiselt siseruumides. Õppisime klassiruumis kodukorda või täpsemalt öeldes tutvusime kaitseväe sise-määrustikuga. See paneb kogu eluolu alates mundrikandmisest kuni distsiplinaarkaristusteni üsna täpselt paika. Mingil põhjusel andsid ülemused siiski korduvalt mõista, et jutuga stiilis „...aga sisekorras on nii kirjas...“ ei maksa nende poole pöörduda. Nii et selle alusel polnud mõtet oma õigusi nõutama minna, kuid selgeks pidi see ikkagi saama. Asi polnud selles, et ülemused oleksid korda kuidagi eiranud, aga igas väeosas on reeglid natuke isemoodi ja filosoofilistesse-juriidilistesse vestlustesse laskumiseks polnud kellelgi soovi. Nad olid üsna veendunud, et seal, kus juuksekarva poolitamiseks läheb, tunnevad nemad reegleid paremini, võites vaidlused juba eos. Niisiis tundus nende soovitus mitte igasugusest tühjast-tähjast numbri teha üsna sõbralik. Ometigi jäi kahtlus, et see sõnum oli lihtsalt mõeldud kõikvõimalike protsessijate hirmutamiseks.

Omaette ooper oli asjade kappi paigutamine. Sellekski olid oma kindlad instruksioonid. Millisele riiulile särgid või millisele sokid – see kõik oli väga täpselt paigas ja kõigil ühtemoodi. Millegi tagantkätt kappi viskamine ei tulnud kõne allagi. Selline lohakus oleks igal pagunikandjal harja punaseks ajanud ja pannud teda tervet üksust mööda riviplatsi jooksusammul taga ajama. Nagu seegi, kui kokkulapatud särgi serv oli riiuliservast ülemäära kaugel või ei ulatunud täpselt ühest riiuliservast teiseni. Lisaks ei tohtinud kapi avamisel isiklikud asjad liigselt silma torgata, need tuli pigem kapisügavusse sättida. Kui kellelgi kippus habemeajamisvahu või muu sellise jaoks väga palju ruumi kuluma, siis loeti talle sõnad peale, et seda kõike ikka sihtotstarbeliselt kasutataks. Ühesõnaga, mitme kuu hambapastavaru võis alati kaasa tuua ülemuste küsimusi, pilkeid või kommentaare. Toiduasjade suhtes paistis toimivat iseregulatsioon. Ei mäleta, et keegi tarkpea oleks heeringat või soolapekki kappi varunud – kõik said aru, et riknevaid asju sinna ei panda. Pealegi polnud see lubatud.

Küll aga võis sealt hulganisti leida küpsiseid, šokolaadi ja karastusjooke. Kümme suurt tahvlit magusat minus tol ajal imetust ei tekitanud.

Üks isiklik pilt ukse siseküljel oli lubatud, aga kõiki oma nõbusid ja lellepoeги ritta panna ei tohtinud. Selles, et Pamela Anderson või Lenna Kuurma on kellelegi väga kallis ja lähedane, ei suutnud vist keegi ülemusi veenda. Katseid muidugi tehti. Tõendite pähe näidati mõne sellise tegelase pilti rahakoti vahel või räägiti sellest, kuidas ta on neil mitu ööd padja all maganud (tõsi küll, pildi kujul). Katsuge siis väita, et ei ole lähedane!

Laupäeval oli esimene majanduspäev, mis on põhimõtteliselt suuremat sorti kraamimispäev. Suurpuhastus, mida tavaelus tehakse kord-paar aastas, tuli meil nüüd ja edaspidi iga jumala laupäev ette võtta. Alustasime kaheksa hommikul ja lõpetasime pärastlõunal. Igapäevane koristamine oli sellega võrreldes nohu, ülemused näitasid laupäeviti üles erilist leidlikkust ja fantaasiat. Mustus oli nädala jooksul infiltrerunud kõikvõimalikesse kohtadesse ja see tuli hävitada. Kapipealsed, liistuservad, tuletõrjevoolikukapp, kaamerapealsed, torud ja pesumasinatetagune, lambikuplid ja ripplagi... Igalt poolt tuli tolm välja ajada. Tubadest tassiti selleks puhuks kõik voodid koridori. WC-toimkond leidis paberihoidjatest igasugu muhedaid kirjutisi, *à la* „4 päeva reservini“, „nautige ajateenistust, noored“ jms. Välja oli elatud viha ülemuste vastu ja leidus ka vahvaid luuletusi. Ühesõnaga, saime teada, et kui pikem istumine käsil, siis tasub nende paberihoidjate sisemust uurida. Läheb ehk tuju paremaks.

Pärast majandamist oli vaba aeg – esimest korda siin veedetud aja jooksul. Sai lugeda, kirjutada, sporti teha jne. Tundus uskumatu, et saab rahulikult oma asjade kallal toimetada. Kuski kuklasagaras oli kogu aeg teadmine, et pidu võib jääda üürikeseks ja kellegi sigaduse peale võib puhkeaeg minuti pealt lõppeda ning asenduda näiteks voodiralliga. Õnneks midagi sellist ei juhtunud.

Laupäeviti kehtis väeosas teistmoodi kodukord. Siis võisime tavapärase 22.00 asemel kuni 23.00 üleval olla (äratus oli kuue asemel

kell seitse). Olime selle võimaluse üle üsna rõõmsad. Nii võis loota, et õnnestub internetis mõni asi korda ajada, film lõpuni vaadata või lihtsalt puhata. Väike konks oli ka – enne 22.30 ei tohtinud keegi voodisse ronida. Ent ometi leidus mõni tainapea, kes oli 22.05 põhku pugunud. Viie minuti pärast anti siis kogu seltskonnale käsklus „Öörahu“. Kirusime ja ronisime voodisse. Tegelikult meil vedas, sest sama hästi võinuks ülemusele pähe tulla väike õhtune varbasirutus lennuvälja kiirendusrajal. Näiteks kaks kilomeetrit. Loota, et ainult eksinu saab karistada, polnud mõtet. Tõsi, kõik sõltus eksimusest, ülemusest, kuufaasist ja jumal teab millest veel, aga reeglina sai kopekasse terve rühm või jagu, mitte üksikvõitleja.

Eesmärk oli tekitada ühtekuuluvust ja ühtsust – mõistmist, et sinu heaolu sõltub teistest ning et sa ei vastuta mitte ainult enda saba ja karvadega, vaid et vastutust kannavad kõik ühiselt. Ja oi-oi, kuidas selline mõtteviis karistuse kandmise hetkel karva turri ajab! Isegi siis, kui nõustud sellega või möönad asja mõttekust, ei taha seda ikkagi oma nahal läbi elada. See on nii risti vastu meie tavakäitumisele ja arusaamadele, et ei mahu puunotiga tagudes ka pähe.

Paljud sel nädalal läbielatud asjad tahtsid harjumist, mitmed toimetuste ja rutiiniga seotud asjad tundusid imelikud ja mõistmatud. Aga inimene harjub pikapeale kõigega. Isegi poomisega. Alguses sipleb pisut, aga pärast on üsna rahulik. Nii et küll harjun minagi.

Esimene nädal oli nn sissejuhatav kursus. Järgmisel saime juba täie rauaga. Aga siis hakkas ka reserv tibusammul lähenema. Selleni jäänud päevi ei loeta muide alates väeossa saabumise päevast, vaid sõduri baaskursuse (SBK) algusest, mis pidi algama järgmisel nädalal. Ristikesi saab alles siis tegema hakata.

Nädala kokkuvõte: kohanemiskeskkond.